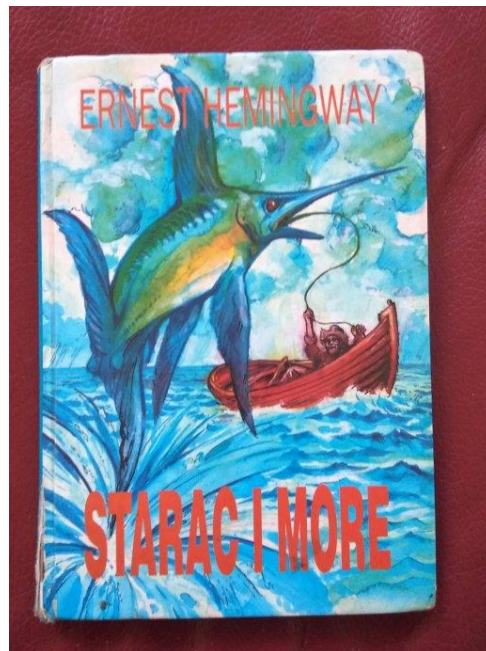


ERNEST HEMINGWAY

STARAC I MORE

LEKTIRA ZA 8.RAZRED



Bio je starac koji je sam ribario u malom čamcu po Golfskoj struji i već osamdeset i četiri dana nije ulovio ni jedne ribe. Prvih četrdeset dana s njim je bio jedan dječak. Ali kad je proteklo četrdeset dana, a da nisu ulovili ništa, roditelji rekoše dječaku da je sada jasno da je starac nesretan pa je dječak po njihovu naređenju prešao na drugi čamac, koji je već prvog tjedan ulovio tri dobre ribe. Dječak bi se rastužio, kad bi vidio starca kako se svakog dana vraća prazna čamca s pučine i uvijek je silazio da mu pomogne nositi bilo omotane povraze, bilo kuku za privlačenje velike ribe, harpun ili jedro koje je bilo omotano oko jarbola. Jedro je bilo umotano vrećama za brašno, i tako smotano, bilo je nalik na zastavu vječnog poraza. Starac bijaše mršav i izmožden čovjek s dubokim naborima na zatiljku. Na obrazima je imao smeđe pjege blagoga kožnog raka, što ga izaziva odraz sunca s tropskog mora. Pjege su mu se spuštale gotovo niz čitavo lice, a na rukama je imao duboko usječene brazgotine od izvlačenja teških riba povrazom. Ali nijedna brazgotina nije bila svježja. Sve su bile stare kao izderine tla u pustinji brz riba. Sv je u njemu odavalo starost, sve osim očiju koje su bile boje slične moru i djelovale vedro i nepobijeđeno.

„Santiago“ – reče mu dječak, dok su se penjali obalom na koju su izvukli čamac. <2<sad bih opet mogao ići s tobom. Zaradili smo nešto novaca.“ Starac je naučio dječaka ribariti i dječak ga je zavolio.

„Ne“ – odvrati starac. „Ti si sad na sretnom čamcu. Ostani na njemu. Ali, sjećaš li se kako osamdeset i sedam dana nisi ulovio nijedne ribe, a onda smo tri tjedna svaki dan ulovili po koju veliku?“

„Sjećam se“ – odgovori starac. „Znam da me nisi napustio zato što nisi imao povjerenja u mene.“

„Otac mi je naredio da te ostavim, a ja ga kao dijete moram slušati.“

„Znam“ – reče starac. „On nema puno pouzdanja.“

„Ne“ – reče starac. „Ali mi imao, zar ne?“

„Da“ – odgovori dječak „Mogu te počastiti pivom na Terasi, a onda ćemo odnijeti stvari kući.“

„Zašto ne?“ – reče starac, „Onako kao ribar ribara.“

Sjeli su na Terasu, neki su se mlađi ribari šalili na račun starca, ali on se nije ljutio, a stariji su ga tužno promatrali ne pokazujući to. Uljudno su razgovarali o struji i dubinama na kojima su vukli povraz, o lijepom vremenu i svemu što su vidjeli. Ribari sretne ruke već su se vratili u luku, očistili ulovljene marline i nosili ih na dvjema daskama teturajući u ribarnicu, gdje su čekali na kamion i hladnjaču da ih odveze na tržnicu u Havanu. Ribari s ulovom morskih pasa nosili su ih u tvornicu za prerađivanje mesa morskih pasa na drugoj strani zaljeva gdje su im odsjekli peraje, oderali kožu i isjekli meso na komade za soljenje. Istočnjak bi donosio preko mora miris tvornice a onda je skrenuo prema sjeveru pa je na Terasi bilo ugodno i sunčano.

„Santiago“ – ogłosi se dječak.

„Da“ – odvrati starac držeći čašu i misleći na daleku prošlost. Mogu li isploviti da ti ulovim sardela za sutra?“

„Ne. Idi i igray baseball. Ja još mogu veslati , a Rogelio će baciti mrežu.“

„Rado bih otišao. Kad već ne mogu ribariti s tobom, htio bih ti nekako drukčije biti od pomoći.“

„Platio si mi pivo“ – reče starac. „Ti si već čovjek.“

„Koliko mi je bilo godina kad si me prvi put uzeo u čamac?“

„Pet i zamalo da nisi poginuo, kad sam izvukao još prejaku ribu koja je gotovo razbila čamac na komade. Sjećaš li se?“

„Sjećam se kako je mlatila i udarala repom slomivši sjedalo u čamcu te su odjekivali tvoji udarci po njoj. Bacio si me pred pramac, gdje su ležali mokri povrazi, osjećao sam kako se cijeli čamac trese, a sjećam se i tvojih udaraca po njoj i teškog mirisa krvi.“

„Zaista se svega sjećaš ili sam ti to samo ispričao?“

„Sjećam se svega od prvog dana kad smo isplovili zajedno.“ Starac ga pogleda od sunca pobjedjelim sigurnim, ljubaznim očima.

„Kad bi i bio moj sin, uzeo bih te na more i pokušao bih sreću“ – reče starac. „Ali ti pripadaš ocu i majci i na sretnom si čamcu. Hoćeš li da ti nalovim sardela? Znam gdje mogu dobiti i četiri meke.“

„Imam svoje koje su mi ostale danas. Stavio sam ih u kutiju za sol.“

„Daj da ti donesem četiri svježe.“

„Jednu“ – reče starac. Nada i samopouzdanje nisu ga nikada ostavljali. Ali sada su jačali, kao što jača povjetarac.

Škodi rosa, iako je bio uvjeren. „Dvije“ – reče dječak.

„Dvije pristade starac. „Nisi ih ukrao?“

„I to bih“ – odvrati dječak. „Ali ove sam kupio.“

„Hvala ti“ – reče starac. Bio je jednostavan, smjieran, svjestan da jest, a to nije sramota, stoga i nije osjećao da je izgubio išta od svoga istinskog ponosa.

„Prema ovoj struji sura će biti lijep dan“ – doda starac.

„Kamo kaniš ići?“ – upita dječak.

„Na pučinu, a vratit ću se, kad se vjetar promijeni. Htio bih biti na pučini prije zore.“
„Pokušat ću ga navući da lovi na pučini“ – reče dječak.

„Pa ako zakačiš nešto zaista veliko, doći ćemo ti u pomoć.“ On ne voli loviti predaleko na pučini.
„Ne“ – potvrdi dječak. „Ali ja ću već ugledati kakvu pticu koja prati ribu, pa ću ga navući kao da idemo za lampugama.“

„Zar su mu oči tako slabe?“

„Gotovo je slijep.“

„Čudno“ – reče starac. „Pa on nikad nije išao u lov na kornjače. To uništava oči.“

„Ali ti si godinama odlazio u lov na kornjače uz Obalu Moskita, pa su ti oči dobre.“

„Ja sam čudan starac.“

„A jesi li i sada dovoljno jak za zaista veliku ribu?“

„Mislim da jesam. A čovjeku puno pomaže i spretnost.“

„Ponesimo stvari kući“ – reče dječak. „Dakle, mogu uzeti sačmaricu da odem na sardele.“

Pokupiše opremu s čamca. Starac je nosio na ramenu jarbol, a dječak drveni sanduk s čvrstim smotanim povrazima, kuku i harpun s drškom. Kutija s mekama i toljaga bili su pod krmom, a toljaga se upotrebljava da se omame velike ribe, kad bi ih privukli do čamca. Nosi ih kući jer im škodi rosa; iako je bio uvjeren da mu mještani neće ukrasti ništa, smatrao je da kuka i harpun, ostavljeni u čamcu, predstavljaju nepotrebnu napast za ljude. Pošli su putem do starčeve kolibe i uđoše u nju. Starac prisloni jarbol sa smotanim jedrom o zid, a dječak položi kraj njih sanduk i cijelu opremu. Jarbol je bio dugačak gotovo kao cijela prostorija, od koje se jedino i sastojala koliba. Bila je sagrađena od tvrdih palminih mladica zvanih guano, a u njoj je bio krevet, stol, stolica i ognjište na zemljanom podu, na kojem se kuhalo drvenim ugljenom. Na smeđim zidovima od listova vlaknastog guana visjele su dvije slike u bojama, Presvetog Srca Isusova i Djevice od Cobre. To su bile uspomene na njegovu ženu. Jednom je na zidu visjela i obojena fotografija njegove žene, ali ju je skinuo osjećajući se suviše osamljenim kad ju je gledao pa se sada nalazila na polici u uglu pod njegovom čistom košuljom.

„Što imaš za jelo?“ – upita dječak.

„Lonac žute riže s ribom. Hoćeš li malo?“

„Ne. Jest ću kod kuće. Hoćeš li da naložim vatru?“

„Ne. Naložit ću kasnije. A možda ću rižu pojesti i hladnu.“

„Smijem li uzeti sačmaricu?“

„Kako ne.“

Sačmarice nije bilo, i dječak se sjećao kad su je prodali. Svakodnevno su ponavljali ovu izmišljotinu jer jela nije bilo i dječak je to znao.

„Osamdeset i pet je sretan broj“ – reče starac. „Što bi ti rekao, kad bi vidio da se vraćam sa jednom koja bi očišćena vagala preko tisuću funti.“

„Uzet ć sačmaricu i otići na srdele. Hoćeš li sjesti pred vrata na sunce?“

„Da, Imam jučerašnje novine pa ću čitati o baseballu.“

Dječak nije znao jesu li i jučerašnje novine izmišljotina. Ali starac ih izvuče ispod kreveta. „Perico mi ih je dao u dućanu“ – objasni starac. „Vratit ću se kad uhvatim srdele. Staviti ću svoje i tvoje zajedno na led, pa ćemo ih ujutro podijeliti, a onda ćeš mi ispričati što si pročitao o baseballu.“

„Yankeei (Indijanci) ne mogu izgubiti.“

„Ali ja se bojim klivlendskih Indijanaca.“

„Pripazi, jer ćeš se naskoro bojati čak i Crvenih iz Sinsinetija i Bijelih Čarapa iz Čikaga.“

„Prouči to dobro, pa ćeš mi ispričati kad se vratim.“

„Što misliš da kupimo srećku kojoj broj završava na osamdeset i pet? Sutra je osamdeset i peti dan.“

„Možemo“ – odgovori dječak. „Ali zašto da ne uzmemo osamdeset i sedam, po tvom još većem rekordu?“

„To se ne događa dvaput. Što misliš, bi li mogao naći jednu s osamdeset i pet? Sutra je osamdeset i peti dan.“

„Možemo“ – odgovori dječak. „Ali zašto da ne uzmemo osamdeset i sedam, po tvom još većem rekordu?“

„To se ne događa dvaput. Što misliš, bi li mogao naći jednu s osamdeset pet?“

„Mogu naručiti.“

„Jednu polovinu. To stoji dva i po dolara. Od koga bismo mogli toliko uzajmiti?“

„To je lako. Ja uvijek mogu uzajmiti dva i po dolara.“

„Mislim da bi možda i ja mogao, ali ne bih htio jer prvo uzajmljuješ, a onda prosiš.“
„Umotaj se, starče“ – reče dječak. „Ne zaboravi da smo u rujnu.“

„U mjesecu kad dolaze velike ribe“ – doda starac.

„Svatko ože biti ribar u svibnju.“

„Idem sad na srdele“ – oprostio se dječak.

Kad se dječak vratio, starac je spavao na stolici, a sunce je već bilo zašlo. Dječak uze s kreveta star vojnički pokrivač pa ga prebaci preko naslona stolice i starčevih ramena. Bijahu to čudnovata ramena, vrlo stara, ali još snažna, i vrat mu je još bio jak, i na njemu se nisu vidjele bore kad je spavao spuštene glave. Košulja mu je s puno zakrpa podsjećala na jedro, a zakrpe su izbljedjele na suncu u bezbroj različitih boja. Ipak mu je glava bila vrlo stara, te mu kod zatvorenih očiju, lice nije odavalo nikakvih znakova života. Novine su mu ležale na koljenima, a ruke su ih zadržavale da ih ne odnese večernji povjetarac. Bio je bos. Dječak ode, a kad se ponovo vratio, starac je još spavao.

„Probudi se, starče“ – reče dječak i stavi mu ruku na koljeno. Starac otvori oči, i časak se činilo kao da se vraća izdaleka. Zatim se nasmiješi.

„Što si donio?“ – upita.

„Večeru“ – odvrati dječak. „Večerati ćemo.“

„Nisam baš gladan.“

„Hajde jesti. Ne možeš loviti ribu, a da ne jedeš.“

„Događalo se i to“ – odgovori starac ustajući i uze novine da ih smota. A onda započne slagati pokrivač.

„Ne skidaj pokrivač, nećeš ribariti bez jela“ – upozori ga dječak.

„Što imamo za večeru?“ – upita starac.

„Crni grah s rižom, pržene banane i malo gulaša.“

Dječak je donio jelo s Terasa u dvije posude te dva pribora za jelo u papirnatij salveti.

„Tko ti je to dao?“

„Martin. Vlasnik.“

„Već sam se zahvalio“ – odgovori dječak.

„Dat ću mu meso od trbuha velike ribe i nešto više jer je to više puta učinio“ – reče starac. Poslao nam je i dvije boce Hatuey piva. Gotov sam“ – trebalo mi je malo vremena da se umijem.“

A gdje si se umio, pomisli dječak. Mjesni je bunar dvije ulice odatle. Moram mu donijeti vode, pomisli dječak, sapun i dobar ručnik, drugu košulju i kaput za zimu, cipele i još jedan pokrivač. „Gulaš ti je izvrstan“ – reče starac.

„Pričaj mi nešto o baseballu“ – zamoli dječak.

„Kao što am rekao, u Američkoj Ligi vode Yankeei“ – počeo veselo starac.

„Danas su izgubili“ – odvrati dječak.

„To ništa ne znači. Veliki DiMaggio je opet u formi.“

„Imaju i drugih igrača u momčadi.“

„Naravno. Ali, on je najvažniji. U drugoj ligi, između Bruklina i Filadelfije, ja sam za Bruklin. Ali ne smijem zaboraviti Dicka Sislera i one dugačke udarce na starom igralištu. Njima nema

ravnih, imaju najdulje lopte što sam ih ikad vidio. Sjećaš li se kad je znao dolaziti na Terasu. Htio sam ga povesti sa sobom na ribarenje, ali nisam imao smjelosti da ga pozovem kao ni ti.“
„Znam. Bila je to pogreška. Možda bi pošao s nama što bi nam bila doživotna uspomena.“
„Želio bih povesti velikog DiMaggia na ribarenje“ – reče starac. „Kažu da mu je otac bio ribar, možda siromašan kao mi, pa bi nas razumio.

„Otac velikog Sislera nikada nije bio siromašan i u mojim godinama igrao je u velikim ligama.“
„Kad sam bio tvojih godina, služio sam kao mornar na velikom jedrenjaku koji je plovio u Afriku, a na večer b po morskim žalovima gledao lavove.“

„Znam. Pričao si mi.“

„Da li da govorimo o Africi ili o baseballu?“

„Ja mislim o baseballu“ – odgovori dječak. „Pripovijedaj mi o velikom Johnu J. McGrawu.“
Rekao je Jota za J. I on je nekad znao doći na Terasu. Ali on je bio grub, osoran, i s njim je bilo teško kad je pio. Zanimao se za konje, kao i za baseball. Uvijek je u džepu nosio popis konja te je telefonski spominjao njihova imena.

„Bio je veliki kapetan momčadi“ – reče dječak. „Moj otac misli da je bio najveći.“

„Zato što je uvijek dolazio ovamo“ – doda starac.

„Tko je najveći kapetan. Lukvue ili Mike Gonzales?“

„Mislim da su podjednaki. A najbolji ribar si ti.“

„Neka“ – reče dječak. „Ima velikih ribara, ali tebi nema para.“

„Hvala ti, zaista znaš obradovati čovjeka. Nadam se da neće naići velika riba da dokaže suprotno.“

„Nema takve ribe, ako si ti uvijek onako snažan kako kažeš.“

„Možda nisam tako jak kao što mislim“ – reče starac – „ali sam vješt i odlučan.“

„Trebaš leći da ujutro budeš svjež. Ja ću vratiti stvari na Terasu.“

„Onda laku noć. Ujutro ću te probuditi.“

„Ti si moja budilica“ – primijeti dječak.

„A starost je moja budilica“ – odvrati starac.

„Dječaci spavaju dugo, čvrstim snom“ – odgovori dječak.

„Probudit ću te na vrijeme“ – reče starac.

„Dobro mi spavaj, starče!“

Dječak izađe. Večerali su bez svjetla na stolu, pa se starac presvuče u mraku i legne u krevet. Hlače je smotao, stavio u njih novine i napravio jastuk. Brzo je zaspao i sanjao o Africi kad je bio dječak, o dugačkim bijelim i zlatnim žalovima, o dubokim morima i velikim smeđim planinama. Sad je svake noći živio na tim obalama i u snu slušao buku valova gledajući kako se kroz njih probijaju urođenički čamci. Osjećao je u snu miris katrana i kućine s palube te miris Afrike što ga je povjetarac jutrom donosio s kopna. Kad je osjetio taj povjetarac, ustao bi i

pošao probuditi dječaka. Noćas ga je osjetio prerano te nastavio u snu gledati bijele vrhove Otočja, kako se dižu iz mora snivajući o lukama i sidrištima Kanarskog otočja. Sanjao je samo o raznim mjestima i lavovima na žal. Igrali su se kao mačići u sumraku, a on ih je volio kao i dječaka o kojem nije nikad sanjao. Probudio se, pogledao na mjesec, obukao se pa se penjao putem da probudi dječaka. Ugrijavao se kretanjem na jutarnjoj svježini da može veslati. Vrata dječakove kuće bila su otključana pa ih starac otvori i tiho uđe bosonog. Dječak je spavao na poljskom krevetu u prvoj sobi pa ga je starac jasno vidio uz posljednji trak mjesečeva svjetla. U hvativši dječaka nježno za nogu, probudio ga je kimnuvši glavom te se dječak obukao. Starac izađe prvi, a dječak za njim. Spustiše se do starčeve kolibe, a cijelim putem, u mraku, kretali su se bosonogi ljudi noseći jarbole svojih čamaca. Stigavši do starčeve kolibe, dječak uze košaru sa omotananim povrazima, harpun i kuku, a starac ponesse na ramenu jarbol s jedrom omotnim oko njega.

„Bi li kave?“ – upita dječak.

„Stavit ćemo stvari u čamac pa ćemo onda popiti kavu.“ Pili su kavu iz limenke kondenziranog mlijeka u krčmi, gdje su rano ujutro posluživali ribare.

„Kako si spavao, starče?“ – upita dječak koji se tek tada razbudio, ali se još uvijek otimao želji za spavanjem.

„Vrlo dobro, Manoline“ – odgovori starac. „Danas se osjećam sigurno.“

„I ja“ – reče dječak. „Moram donijeti tvoje srdele te naše svježije meke.“ On sam donosi njihove stvari.

„Dopustio sam ti da nosiš stvari kad ti je bilo pet godina.“

„Znam“ – potvrdi dječak. „Popij još jednu kavu.“

Otišao je bosonog po koraljnom grebenu do ledane, gdje su bile pohranjene meke. Starac je polako pio kavu jer hranu nije nosio, a pod krmom je imao bocu vode za dan. Dječak se vratio noseći srdele i dvije meke spustivši se stazom do čamca, osjećajući pod nogama pijesak izmiješan sa šljunkom, digoše čamac i spustiše ga u vodu.

„Sretno ti bilo, starče.“

„Sretno“ – odvrati starac. Namjesti užad vesala na palce, i nagnuvši se zbog otpora vode naprijed, stade u mraku veslati iz luke. Čuo je kako vesla drugih čamaca pljuskuju po vodi. Izašavši iz zaljeva, razidoše se, i svaki se uputi na onu stranu, gdje se nadao da će naći ribu. Starac je otišao daleko na pučinu veslajući u čistom ranom jutarnjem mirisu oceana. Vidio je svjetlucanje golfske trave u vodi kad je veslao nad velikom udubinom, jer se tu morsko dno spušta u dubinu od sedam stotina hvati pa se zbog virova od struje što udara o strme stijene oceanskog dna, skupljaju tu sve vrste riba. Ima tu mnoštvo račića i ima što služe za meku te jata liganja noću na površini kao hrana mnogim ribama. Starac je osjećao u mraku dolazak jutra, veslajući čuo je drhtave zvukove riba poletuša te šuštanje njihovih ukočenih krila kroz tamu. Volio ih je, žalio je ptice, male nježne čigre pomislivši da im je život teži od našeg, izuzevši grabljivicama i snažnim ptičurinama. Zašto su tako lijepe, primjerice modre laste, kad ocean zna biti tako okrutan? More je blago i lijepo, ali može postati okrutno, a ptice letačice, ronilice i lovci, sa slabim glasićima, prenježne su za more. Uvijek je mislio o moru, kao o la mar, kako ga španjolski narod naziva, kad ga voli. Neki mladi ribari govorili su o moru o el mar, u muškom rodu. Ali starac je uvijek o njemu mislio u ženskom rodu. Na njega djeluje mjesec, kao i na

ženu, pomisli tarac. Veslao je neprekidno, održavajući brzinu bez napora, a površina oceana bila je glatka, osim virova u struji. Loveći čitav tjedan po udubinama morskog dna nije ništa ulovio, stoga je pokušao tamo gdje se nalaze jata bonita i albacora jer se među njima može naći pokoja velika riba. Prije svanuća spustio je udicu i plovio strujom. Jednu je držao četrdeset hvati duboko. Drugu sedamdeset i pet, a treću i četvrtu na sto i sto dvadeset i pet hvati. Na svakoj se nalazila meka s glavom naniže, čvrsto vezana oko udice, a krak i vršak bili su joj prekriveni svježim srdelama. Na udici je velika riba mogla osjetiti zamamni miris ili zagristi u sladak zalogaj. Dječak mu je dao dvije svježe tune li alacore koje su visjele kao utezi na najdubljim udicama, a na udicama je imao velikog plavog šnjura i streljušu, i uz njih sardele dajući im miris i privlačnost. Svaki je povraz, poput okrugle olovke, bio omotan u zeleni štapić tako da svaki potez meke povuče štapić u vodu. Svaki povraz imao je još dva koluta od četrdeset hvati koji se mogao nadovezati na druge rezervne kolute da bi se ribi moglo popustiti preko tri stotine hvati povraza.

Blijedo sunce pomoli se iz mora, pa je starac vidio daleko prema obali druge lađice. Sve sjajnije sunce zabljesnulo je na vodi, a zrake su se odbijale od mora u starčeve oči da su ga zaboljele, pa je veslao ne gledajući u njega. Revno je držao povraze te se na svakoj dubini u tami struje nalazila meka upravo ondje gdje je starac želio, i čekala na ribe koje su tamo plivale. Starac ih je držao na točnoj dubini, ali još nije imao sreće. Sunce bijaše za dva sata više i nije mu smetalo da gleda na istok. Tada opazi brzana kako s raširenim dugačkim crnim krilima kruži na nebu pred njim. Ptica se spusti, a zatim opet stade kružiti. Zaveslao je brže od struje odmičući brže nego da nije slijedio pticu. Ptica, vinuvši se u zrak, stade kružiti nepomičnih krila naglo se spustivši dok se iz vode bacaju poletuše leteći iznad površine.

„Velike lampuge“ – reče starac glasno. Složi vesla u čamac i dohvati mali povraz ispod pramca. Na povrazu bila je udica srednje veličine, na kraju nabode srdelu. Spustivši je u vodu, priveže je o kariku na krmi. Stavi meku na drugu udicu i ostavi je smotanu u sjeni krme. Zavesla prateći dugo krilu pticu, koja je tražila leteći nisko iznad vode. Promatrajući pticu, ona opet zabaci krila spuštajući se prema vodi te stade žestoko mlatarati krilima u potjeri za poletušama. Lampuge su brzo sjekle vodu jureći ispod poletuša da stignu na mjesto gdje će se one spustiti u vodu. Promatrao je postupno iskakanje poletuša iz vode i uzaludne napore ptice. Jato mu je izmaklo, ali možda će naići na zalutalu lampugu gdje je blizu starčeva velika riba.

Oblaci su se dizali poput planina, a obala se vidjela kao dugačka zelena pruga sa sivo plavim brdima iza nje. Voda je bila tamno plava, gotovo ljubičasta. Starac je primjećivao crveno lelujanje planktona u tamnoj vodi i čudnu svjetlost zbog sunca. Pazio je da povrazi budu okomito u dubini nadajući se obilju planktona jer tada ima ribe. Sunce odskoči, čudno blješteći u vodi kao i oblici oblaka iznad kopna ukazivali su da će biti lijepo vrijeme. Ptice je gotovo nestalo s vidika, na površini se vidjela tek izbljediteljna sargaška trava te ljubičasti naduti luk portugalske jedrilice, prelijevajući se u duginim bojama, promičući uz čamac.



Lagano veslajući, gledao je u vodu vidjevši sitne ribice. Kad bi se komadić njegovog ljubičastog pipka zakačio o povraz, na kojem je starac izvlačio ribu, ostale bi na dlanovima i na rukama otekline i rane poput onih od otrovnog bršljana ili hrasta. Samo što je to otrovanje od akvua male dolazilo brzo i naglo.

Njihovi mjehuri duginih boja bili su prekrasni, a starac je uživao gledajući kako ih jedu velike morske kornjače prilazeći im s čela, zaštićene oklopom, te ih proždiru zajedno s pipcima. Volio je gaziti po njima na žalost i slušati kako pucaju pod njegovim hrapavim tabanima. Volio je zelene kornjače i brze kljunaste karetkice. Puno je godina išao u lov na kornjače žaleći ih, čak i one tropske, duge kao čamac i teške jednu tonu. Imaju snažno srce koje kuca satima nakon što su ubijene, i starac je imao takvo srce pa je jeo njihova jaja da dobije snagu u svibnju, da bi u rujnu i listopadu imao dovoljno snage za one velike ribe. Pio je svaki dan šalicu ulja od jetre morskoga psa iz velikog mijeha u kolibi, a bilo je vrlo dobro protiv prehlade i gripe pa i za oči. Starac pogleda gore i opet ugleda pticu kako kruži.

„Našla je ribu“ – reče glasno. Dok je starac promatrao, iskoči iz vode mala tuna, okrenu se i naglavce pade natrag. Zablistala je kao srebro na suncu, a kad pade u vodu, iz nje se stadoše dizati druge i skakati u dugim skokovima na sve strane za malim ribama uzburkavši tako vodu. Ne budu li išle prebrzo, stići će ih, pomisli starac, promatrajući kako je jato uzburkalo vodu da se pjenila, i kako je sada i ptica uronila među ribice koje su bile prisiljene izaći na površinu. „Ptica zna biti od velike pomoći“ – reče starac. Uto osjeti kako mu se povraz s krme napeo pod stopalom oko kojeg ga je omotao, ispusti vesla, čvrsto zgrabi povraz i povlačeći ga osjeti težinu male tune. Kako ga je povlačio, drhtanje tune postajalo je sve jače i starac ugleda u vodi plava leđa i zlaćane bokove ribe prije nego ju je izvukao u čamac. Riba je ležala na krmi, na suncu, zbijena, zrnastog oblika i, izbuljivši velike riblje oči, očajnički je udarala drhtavim repom o daske čamca.

„Albacore“ – reče glasno. „Bit će lijepa meka. Imat će deset funti.“ Nije se sjećao kad je prvi put počeo glasno razgovarati sam sa sobom, izražavajući svoje misli, vjerojatno kad ga je ostavio dječak. Nekoć je pjevao u samoći, ponekad i noću sam za kormilom na ribarskim brodovima. Dok je ribario s dječakom, govorili su samo onda kad je bilo potrebno.

„Kad bi me drugi čuli kako govorim naglas, mislili bi da sam lud“ – reče glasno. „Sad je vrijeme kad se smije misliti samo o onome zašto si se rodio.“ Ovdje bi, oko ovog jata, mogla biti i koja velika, mislio je. Ulovio sam lualicu iz jata albacora, kad su e hranile. Ali one putuju daleko i brzo prema sjeveroistoku. Možda je to zbog doba dana ili su to znaci vremena koje ne poznajem? Više nijem mogao vidjeti zelenilo obale, već samo vrhunce plavih brda koji su se bijelili kao da su snijegom pokriveni, i oblake koji se dizahu iznad njih poput visokih snježnih gora. More je postalo vrlo tamno, a sunčeve zrake lomile su se u njemu.

„Tuna“ – ribari su svaku vrstu te ribe zvali tuna i određivali joj ime samo onda, kad bi je prodavali ili mijenjali za meku – tuna se opet pojavila u dubini. Kako je sunce pripeklo, starac ga osjeti na potiljku, kao i znoj koji je curio niz leđa dok je veslao. Budući da je osamdeset peti dan kako starac plovi po Golfskoj struji, mora dobro ribariti. Promatrajući povraz, primijeti kako je jedan zeleni štapić naglo uronio. Oprezno odloži vesla da ne udari njima o čamac. Palcem i kažiprstom desne ruke uhvati lako povraz, a trzaj se ponovi. Shvatio je da u dubini od stotinu hvati marlin jede sardele s vrha udice. Starac je oprezno držao povraz i lijevom ga rukom lagano odvezao od štapića. Sad će ga moći puštati kroz prste, a da riba ne osjeti napetost. Daleko na pučini, u ovom mjesecu, mora da je velika, pomisli. „Zagrizi ih, ribo, jedi

ih. Kako su svježije, a ti si šest stotina stopa duboko u hladnoj i tamnoj vodi. Tada osjeti lagan, blagi trzaj, pa jači, što znači da je riba nešto teže otkinula srdelinu glavu.

„Hajde“ – reče starac glasno. „Pokušaj još jednom. Samo ih onjuši. Zar nisu izvrsne? Prvo pojedij srdele, a onda tunu. Svježija je, hladna i krasna. Ne boj se, ribo. Jedi ih.“ Čekao je držeći povraz između palca i kažiprsta pazeći i na druge povraze, a onda ponovo osjeti blagi trzaj.

„Zagrist će“ – reče starac. „Bog joj pomogao, neka samo zagriže.“ „Nije moguće da je otišla“ – reče. Tada opet osjeti blagi trzaj povraza i obradova se. „Samo je napravila krug“ – reče. „Zagrist će.“ Radostan osjećao je blage trzaje, a onda osjeti nešto nevjerovatno teško. Bila je to težina ribe i starac stade propuštati povraz kroz prste sve niže, odmotavajući prvo od dva rezervna klupka.

„To je riba!“ – reče. „Zagrizla je udicu sa strane i sad bježi za njom.“ A onda će se okrenuti i progutati je, pomisli starac. Znao je koliko je to velika riba, pa je zamišljao kako odmiče u tami s tunom u ustima. „Zagrizla je!“ „Sad ću je pustiti da je sasvim pojede.“ Pustivši povraz da mu klizi kroz prste desne ruke, lijevom priveže krajeve dvaju rezervnih koluta na rezervne kolute drugog povraza. Imao je u rezervi tri povraza koluta dugačka po četrdeset hvati.

„Jedi još malo“ – reče. „Pojedi je kako treba. Polako se uspi i daj mi da ti zarijem harpun.“ „Sada“ – reče glasno i povuče snažno objema rukama pritegnuvši oko jedan jard povraza, onda povuče više puta uzastopce, prebacujući naizmjenice jednu ruku za drugom po povrazu, napregnuvši svu snagu ruku i uloživši svu težinu tijela. Ništa se nije dogodilo. Riba je lagano vukla sve dalje, i starac je nije mogao podići i za palac. Zatim se zbog velike napregnutosti čulo polagano šuštanje povraza u vodi, ali ga je starac još uvijek vukao, upirući se o sjedalo, nagnut u suprotnom pravcu. Čamac se počeo polagano kretati prema sjeverozapadu. Riba je neprekidno vukla, pa su polako plovili po mirnoj površini.

„Volio bih da je dječak sa mnom“ – reče starac glasno. Riba vuče čamac, i to preko mojih leđa. Pričvrstim li povraz, mogla bi ga prekinuti. Pliva ravno, moram je držati što više mogu i puštati joj povraz kad ustreba.

Zategnuvši povraz ribi oko leđa, stajala je koso u vodi, dok je čamac plivio na sjeverozapad. To će ej ubiti, mislio je starac. A i četiri sata kasnije riba je još vukla čamac sve dalje na pučinu, a starac je još uvijek upirao o povraz.

„Bilo je podne, kad je zagrizla, a ja je još nisam vidio“ – reče. Bio je žedan pa se oprezno, da ne trgne povraz, stade privlačiti pramcu te jednom rukom dohvati bocu s vodom, odčepi bocu i malo otpi. Onda se odmarao prislonivši se na pramac, sjedeći na položenom jarbolu i jedru u čamcu nastojeći da ne misli, nego da izdrži. Pogledavši natrag, nije mogao vidjeti kopna, ali se uvijek mogao vratiti prema svjetlu iz Havane. Još su dva sata do zalaska sunca, riba će možda prije toga izaći ili će izaći s mjesecom, ili sa zalaskom sunca. Ali kakva je to ribetina, kad tako vuče. Sigurno zubima čvrsto drži žicu. Volio bih je vidjeti.“

Zaključivši po zvijezdama, riba nije čitavu noć mijenjala svoju visinu ni smjer. Zahladivši, na starčevim se leđima sušio hladan znoj. Osušenu vreću od kutije s mekama podmetnuo je ispod povraza da ga ne žulja ugodno se naslonivši prema pramcu. Kretali su se laganije, svjetlo Havane nije bilo jako, pa je starac znao da ih struja nosi na istok. Ako izgubi svjetlo nad Havanom, plivi još istočnije, a ako riba zadrži stari pravac, vidjet će se svjetlo još nekoliko sati. „Htio bih da je dječak sa mnom, da mi pomogne i da ovo vidi. Nitko u starim danima ne smije biti sam, pomisli. Moram pojesti tunu da sačuvam snagu.“ Noću su u blizinu čamca doplivali

dvije pliskavice, čulo se kako se igraju, kao i poletuše. Poče žaliti veliku ribu koju je zakačio. Divna je i čudna, i tko zna koliko je stara, razmišljao je. Razumna je pa ne skače, a da skoči ili naglo pojuri, mogla bi me upropastiti. Ah, kolika je to ribetina i koliko će mi donijeti na tržnici, ako joj meso bude dobro. Jednom je ulovio marlinovu ženku, marlin uvijek pušta ženku da prva zagrije, a ona je povelala borbu brzo se umorivši. A kad ju je starac uz dječakovu pomoć uvukao u čamac, mužjak je ostao uz sam čamac. Dok je starac razmrsivao povraze i pripremao harpunu, mužjak skoči visoko u zrak da vidi gdje je ženka, a onda je, raširivši blijedo ljubičaste prsne peraje poput krila, jurnuo u dubinu. „To je bio najžalosniji prizor što sam ga ikad vidio kod riba“, pomisli starac. I dječak je bio žalostan, pa smo je zamolili da nam oprost i odmah je rasjekli.

„Htio bih da je dječak ovdje“ – reče glasno naslonivši se o oble daske pramca. Osjećao je na povrazu snagu velike ribe koja je odlučno plovila u svom smjeru. Odlučila je ostati u dubokoj tamnoj vodi, daleko ispod svih zamki, varki i stupica. „A ja sam jedini odlučio da pođem onamo i da je nađem. Možda nisam trebao postati ribar“, pomisli. „Ali, za to sam se rodio.“ Prije svanuća nešto povuče meku iza njega, presiječe dva povraza i priveže ih na dva rezervna koluta. Sad je imao šest koluta povraza.

„Kad svane“, pomisli, „povući ću se do udice od četrdeset hvati, odsjeći povraz i privezati ga na rezervne kolute. Tako ću izgubiti dvjesto hvati katalonskog cordela, udice i olovo. Ali to se da nadoknaditi. Ali, tko će mi nadoknaditi ovu ribu, ako zakačim neku drugu, koja bi mogla prekinuti povraz na ovoj? Ne znam kakva je bila riba, koja se malo prije zakačila. Mogao bi biti marlin, sabljar ili morski pas. Moram je se što prije riješiti.“ Naglas je rekao: „Želio bih da je dječak sa mnom. Bilo bi najbolje da se dovučeš do posljednjeg povraza, odsiječeš udicu i privežeš ona dva rezervna koluta.“

Kad je riba povukla, pao je na lice i rasjekao kožu ispod oka. Nešto krvi mu je poteklo niz lice, ali se zgusne i osuši, a starac se povuče na pramac naslonivši se na drvo da se odmori. Ispita oprezno kako riba vuče, a uronivši ruku u vodu ispita kako brzo plove.

„Želio bih znati zašto je tako naglo povukla,“ pomisli. Mora da joj je povraz kliznuo niz greben leđa. Ali ma koliko velika bila, ne može vječno vući ovaj čamac.

„Ribo“ – reče naglas – ostat ću s tobom do smrti. „I ona će, čini mi se, ostati sa mnom“, mislio je starac čekajući svanuće. U prvo svitanje povraz počeo ponovo kliziti u vodu. Čamac se stalno kretao, a prve trake sunca pojavile se sa starčeve desne strane.

„Ide prema sjeveru“ – reče starac. „Struja će nas odnijeti daleko na istok“, pomisli. „Ako okrene na struju, počela se umarati.“ Kad je sunce odskočilo, starac vidje da se riba nije umorila. Opazio je povoljan znak, nagib povraza pokazivaše da riba ne pliva tako duboko kao prije. Mogla je iskočiti. „Daj, Bože, da skoči“ – reče starac. „Imam dovoljno povraza da popustim koliko treba. Neka skoči za dana, da napuni plovne mjehure kraj hrptenjače zrakom pa neće moći otići duboko da ondje ugine. Pokuša je malo jače pritegnuti, ali otkad je zakačio ribu, povraz je bio jako napet, a on nije imao snage da povuče. Na povrazu se nakupilo žute golfske trave, što povećava težinu.

„Ribo“ – reče. „Ja te jako volim i štujem. Ali ću te ubiti prije nego prođe dan. Sa sjevera je prema čamcu doletjela umorna ptica pjevica lepršajući nisko iznad vode. Sletjevši na krmu čamca, odmarala se, pa sjedne na povraz.

„Koliko ti je godina“ – upita starac. „Je li ti to prvo putovanje?“ ptica ga je gledala dok je govorio. Jastreb, pomisli starac, ptice koje izlijeću nad more da ih presretnu.

„Odmori se dobro, ptičice“ – reče starac. „A onda pođi dalje i pokušaj sreću, kao što radi svaki čovjek i ptica i riba. „Ostani sa mnom, ako želiš, ptičice“ – reče. Tada riba povuče tako naglo da je starac pao na pramac, ali se brzo uhvatio i popustio nešto povraza koji se trgne, a ptica odleti. Opipavši povraz desnom rukom opazi da mu ruka krvari, Nategne povraz i odupre se o njega. „Ondje, kamo si pošla, ptico, pomisli čovjek, bit će ti još teže, dok ne stigneš na obalu. Želio bih da je dječak sa mnom i da imam malo soli“ – reče glasno starac. Premjestivši težak povraz na lijevo rame, oprezno pokleknu, opru ruke u moru. „Jako je usporila“ – reče. Volio bi dalje držati ruku u slanoj vodi, ali bojeći se da bi riba mogla povući, ustane i izloži ruku suncu. Bijaše samo ogrebotina od povraza koji se zasjekao u meso, ali na dijelu ruke kojim se najviše radi. Pokleknu, napipa tunu rukom ispod krme i privuče je držeći opet povraz lijevom ramenom, i oslonivši se na lijevu ruku, skine tunu s kuke i vrati je na svoje mjesto. Jednim koljenom pritisnu ribu i stade rezati tamnocrveno meso, po dužini od glave prema repu.

„Mislim da neću moći pojesti cijelu“ – reče i nožem prereže jedan komad. Osjećao je težak pritisak povraza i lijevu ruku mu uhvati grč. Zgrčila se oko teškog povraza, i on je prezirno pogleda. Uze komad bonita, stavi ga u usta i stade polako žvakati. Nije bilo neukusno. „To je krepka, punokrvna riba,“ pomisli. „Imao sam sreću što sam nju ulovio, a ne lampugu koja je previše slatka. Riba je mirna i plovi odmjereno. Pojest ću sve, i onda ću biti spreman. „Strpi se, ruko“ – reče. „Ovo radim za sebe. Volio bih da mogu nahraniti ribu“, pomisli. „Ona je moja sestra. Ali moram je ubiti, ada bih to mogao, moram biti jak. Polako pojede klinaste komade ribljeg mesa.

„Sada“ – reče – „Ti ruko, možeš pustiti uže, a ja ću ga držati samo desnom.“ Stade lijevom nogom n teški povraz koji je držao u lijevoj ruci i odupre se o napeti povraz. Ako riba iskoči, mogu je ubiti. Ali ona stoji dalje, Onda ću i ja ostati s njom vječno dalje. Trljao je ukočenom šakom o hlače i pokušao razgibati prste. Nisu se dali otvoriti. Možda na suncu, pomisli. Budem li morao, otvorit ću je pod svaku cijenu. Ali neću je otvarati silom. Neka se otvori sama i dođe k sebi svojom voljom. Ogleda se po moru i osjeti kako je usamljen. Vidio je prizme sunčevih zraka u dubokoj tamnoj vodi i povraz pred čamcem te čudno valovito gibanje mora. Oblaci se stali gomilati pred pasatni vjetar i pogledavši naprijed opazi jato divljih gusaka kako se oštro ocrtava na nebu nad pučinom te shvati da čovjek nije nikada osamljen na moru. Kad si na moru, uvijek možeš danima prije na nebu vidjeti predznake tajkuna. Pogleda na nebo i vidje kako se gomilaju bijeli oblaci kao gomile sladoleda, a visoko iznad njih tanki bijeli pramenovi cirusa na visokom rujanskom nebu.

„Lagani povjetarac“ – reče. „Vrijeme bolje za mene, nego za tebe, ribo.“ Lijeva šaka bila mu je još uvijek zgrčena, ali ju je pomalo otvarao. Osjeti na desnoj ruci kako riba drugačije poteže povraz pa opazi promjenu položaja povraza u vodi kako se polako diže. Povraz se neprekidno dizao, a onda se ispred čamca podignu more i riba izađe. Blještala je na suncu. Glava i leđa bili su joj tamno ljubičaste boje, a na bokovima svijetle ljubičaste pruge. Kljun joj je bio dugačak kao palica za baseball i šiljast poput mača, uzdigla se svom dužinom, a onda ponovo uronila glatko kao ronilac, i starac vidje kako joj gornja polovina repne peraje nestaje pod vodom te povraz počinje brzo odmicati za njom.

„Dvije stope si duža od čamca“ – reče starac. Povraz je brzo odmicao, i riba nije bila u panici. Starac je nastojao obim rukama nategnuti povraz jer je znao da bi riba, ako je on stalnim pritiskom ne uspori, mogla izvući čitav povraz i prekinuti ga. Starac je vidio mnogo riba koje su

imale više od tisuću funti, već je u svom životu takve dvije ulovio, ali nikada sam. Riba je opet usporila i sada je plivala svojom običnom brzinom. Naslonio se udobno o drvo i podnosio svoje patnje kako su dolazile, a riba je mirno i ustrajno plivala, i čamac je polako plovio tamnom vodom. S istočnjakom se more malko uzburkalo, a u podne se starčeva lijeva ruka oslobodila grča. Počeo je moliti da ulovi ribu, zdravomarije su lakše od Oče naš, pomisli. Sunce je pripeklo, premda je povjetarac polako jačao.

„Bilo bi bolje da ponovo stavi meku na onaj mali povraz na pramcu“ – reče. „Neću moći uloviti ništa osim lampuge ili poletuše kad bi noćas doletjela na čamac. „Ipak, ubit ću je, u svoj njenoj veličini i sjaju. Premda je to nepravedno“ – pomisli. „Ali pokazat ću joj što čovjek može učiniti i izdržati. Rekao sam dječaku da sam neobičan starac“ – reče. „Sad je vrijeme da to dokažem. Htio bih da riba zaspi, da i ja mogu zaspati i sanjati o lavovima“, pomisli starac. Poslije podne je odmicalo, a čamac je još uvijek plovio polako, ali uporno. Sada je istočni povjetarac još više usporavao čamac. Jednom se povraz opet počeo dizati, a riba nastavi plivati malo bliže površini. Sunce je grijalo starčevu lijevu ruku, rame i leđa po čemu je znao da je riba skrenula prema sjeveroistoku. „Htio bih znati koliko može vidjeti u ovoj dubini“, pomisli starac. Sunce i micanje prstima razgibalo mu je lijevu šaku te je prebacivao na nju sve više tereta, a povraz je premjestio s mjesta gdje ga je boljelo. Već je osjećao jak umor, uskoro će se spustiti noć, a on je mislio o velikim ligama.“ Čovjek ne vrijedi ništa u usporedbi s velikim pticama ili životinjama. Ipak bih radije bio ona životinja dolje u morskoj tami.“

„Ako ne dođu morski psi“ – reče glasno. „Dođu li oni, smiluj se Bože, i njoj i meni. Kad je zalazilo sunce, sjeti se, da pojača samopouzdanje – kako je u gostionici u Kaza Blanki bio ukrstio ruke s glasovitim crncem iz Cienfuegosa koji je bio najjači čovjek u luci. Cijelu je noć nadmoć bila sad na jednoj, sad na drugoj strani. Crnac bi, popivši ruma, upro iz sve snage. Jednom je starcu, koji tada nije bio starac, već Santiago El Campeon, izvrnuo ruku gotovo za tri palca. Ali starac je opet do kraja ispravio ruku. A u svitanje starac je navalio svom snagom oborivši crnčevu ruku sve niže, dok nije ležala na stolu. Dugo poslije toga svi su ga zvali prvak, a na proljeće se održalo uzvratno natjecanje, a on je lako pobijedio jer je u prvom susretu razbio starčevo samopouzdanje. Natjecao se još nekoliko puta pa prestao jer mu to škodi desnoj ruci za ribarenje. Čamac je lagano plovio dalje, a on je gledao dalje za zrakoplovom na putu za Miami, koji je sjenom plašio jato poletuša.

„Uz toliko poletuša tu bi trebalo biti lampuga“ – reče oduprijevši se o povraz. Starac je htio znati kako izgleda more s visine zrakoplova, volio bi letjeti vrlo polako dvjesto hvati visoko i gledati odozgo ribu. Lampuga izgleda zeleno jer je u stvari zlačane boje. Kad ogladni, tražeći hranu, na bokovima joj se vide ljubičaste pruge kao i na marlinu. Prolazeći kraj velikog otoka sargaške trave, prije mraka, na malu udicu zagriže mu lampuga. Skočivši u zrak, zabljesnula je kao živo zlato na posljednjim tracicima sunca, od straha neprekidno iskačući i premećući se kao akrobat. Starac se dovuče do krme držeći veliki povraz desnom, te vukući povraz s lampugom lijevom rukom. Kad je riba bila kod krme, starac se nagnu preko nje i prebaci zlatnu ribu s ljubičastim prugama u čamac. Čeljusti su joj se stezale grizući udicu, lupala je plosnatim tijelom i glavom o dno čamca, a starac ju je udarcem smirio. Premjesti težak povraz iz desne u lijevu ruku. Namjeravao je usporiti ribu privezivanjem vesala preko krme.

„Kao se osjećaš, vuci čamac, ribo!“ Već se spustio mrak, jer se u rujnu brzo smrači kad zađe sunce. Odmarao se, pomolile su se prve zvijezde. Nije znao kako se zove prva zvijezda Oriona, ali ju je vidio. „I riba mi je prijatelj“ – reče glasno. I tada mu se zažali velika riba koja nije imala ništa za jelo, ali to nije pokolebalo odlučnost da je ubije. „Moram razmisliti kako usporiti

čamac. Riba je još snažna, a vidio sam udicu u uglu njenih čeljusti koje su čvrsto stisnute.“ Bol od udice ne znači joj ništa, ali glad i borba protiv nečega što ne shvaća, znače sve. Odmarao se noseći na leđima teret napetog povraza, a lijevom se rukom upro o rub čamca te je sve više prebacivao teret ribe na sam čamac. Ublaživao je napetost povraza tijelom i bio spreman popustiti povraz preko obje ruke.

„Ali ti još nisi spavao, starče“ – reče glasno, „Jednu noć i dva dana. Ipak, bistar sam kao i moje sestre zvijezde.“ Povlačio se na rukama i koljenima prema krmi pazeći da ne dirne ribu. Mora vući, dok ne ugine. Na krmi lijevom je rukom pridržavao povraz, a desnom izvukao nož iz korica. Očisti lampugu i dvije poletuše iz njene utrobe za jelo u moru promatrajući strujanje vode uz ruku koja mu je od čišćenja ribe postala fosforescentna. U zvjezdanoj noći pojeo je sirovu ribu. Na istoku se skupiše oblaci, a zvijezde nestajahu jedna za drugom. Za tri, četiri dna bit će loše vrijeme. Prihvatio povraz desnom rukom, prebaci ga malo niže na leđa i upre se u njega lijevom rukom. Nasloni se naprijed zgrčivši tijelo uz konopac i zaspe. Sanjao je o velikim jatima pliskavica, koje se prostirahu na osam ili deset milja daleko, a bilo je doba njihovog parenja pa su iskakale visoko iz vode padajući na isto mjesto. Sanjao je da spava u svom selu, na krevetu, puhao je sjevernjak, a glava mu je počivala na ukočenoj desnoj ruci kao na jastuku. Nakon toga sanjao je lavove na dugačkom žutom žalu. Mjesec se već popeo, a starac je još spavao dok je riba neprestano vukla i čamac je ulazio u tunel oblaka. Probudio ga je trzaj desne šake, a lijevom rukom nađe povraz pa se odupre o njega. Riba iskoči uzburkavši more te pljusnu teško u more. Stade pritezati koliko je povraz mogao izdržati, no on ga obori i pritisnu o vrh pramca s licem u polovici lampuge tako da se nije mogao pomaknuti. Povraz je izmicao iz ruke sve brže, a nije mogao vidjeti kako riba skače, već je čuo samo rasklapanje oceana i teške pljuskove kad je padala u vodu. Pazio je da mu povraz reže po otvrdnutim dijelovima, da ne izmakne u dlan ili da reže prste. „Da mu je dječak tu, namočio bi kolute“, pomisli.

Povraz je izmicao sve sporije pa je prisiljavao ribu da plati za svaki palac povraza. Podignu glavu s dna pramca i s riblje polovine koju je prignječio licem. Digne se polako na koljena, a onda polako na noge. Popuštao je povraz sve sporije. Dovukao se polako natrag da je mogao onda lagano na noge. Popuštao je povraz sve sporije. Dovukao se polagano natrag da je mogao opipati kolute koje nije mogao vidjeti. Povraza je još bilo dovoljno, a riba je morala svladati i otpor vode izazvan naknadno propuštenim povrazom. Skočila je dvadeset puta, napunila mjehure uz kičmu zrakom pa ne može više zaroniti u dubinu da ugine, odakle je ribar ne bi mogao izvući. Kad počne kružiti, morat će je privlačiti.

„Bilo bi dobro da si neustrašiv i samopouzdan, starče“, reče. „Opet je držiš, ali je ne možeš privući. Uskoro će riba morati kružiti. Desnom rukom zagrabi vode da ispere lampugino meso s lica pa opra ruku zadržavši je u slanoj vodi, promatrajući prvo svitanje pred izlazak sunca. Vuče gotovo ravno na istok, pomisli, jer je umorna i ide niz struju. Morat će početi kružiti, a ona počinje pravi posao. Oprezno prihvati povraz da mu ne uđe u svježu ranu, premjesti težinu tijela da ne može s druge strane čamca spustiti lijevu ruku u more. Pojeo je drugu poletušu. Htio je da riba počne kružiti i da se zametne bitka. Sunce je izlazilo po treći put otkako je starac izašao na more, kad je riba počela kružiti. Osjetio je da napetost povraza popušta, pa ga počeo desnom rukom lagano pritezati pa vući. Vukao ga je objema rukama bacajući jednu pred drugu, nastojeći si pomoći tijelom i nogama.

„Krug je vrlo velik, ali kruži“ – reče. Povraz počeo izmicati, starac kleknu i stade ga protiv volje popuštati natrag u tamnu vodu. „Sada je na duljoj polovini kruga“ – reče. „Moram držati što više mogu“, pomisli. Napetost povraza suziti će joj svaki put krug. Možda će je za jedan sat

vidjeti. „Sad je moram uvjeriti u svoju snagu, a onda je moram ubiti.“ Dva sata kasnije riba je još uvijek kružila, dok je starac bio mokar od znoja, a u kostima je osjećao umor. Krugovi su bili mnogo manji, a po nagibu povraza starac zaključi da se riba postepeno diže prema površini. Osjećao je da ga hvata nesvjestica i da mu se vrti u glavi, ali nije htio iznevjeriti samog sebe pa da umre kraj ovakve ribe.

„Bože, pomози mi da izdržim, kad sam je već tako lijepo privukao.“ Uto osjeti na povrazu udaranje i trzanje, nešto oštro, tvrdo i teško. „Udara kopljem u žici na kraju povraza,“ pomisli. „Mogla bi stoga iskočiti, a ja bih više volio da i dalje kruži. Svaki skok može proširiti usjeklinu udice, pa bi se mogla otkaçiti. „Ne skači, ribo“ – reče.

Riba je već nekoliko puta udarila u žicu i svaki put, kad je trgnula glavom, starac je popustio malo povraza. Kasnije riba opet poče kružiti, bojava se da bi od bola mogla pobjesneti. Starac je neprekidno povlačio povraz, ali ponovo osjeti da ga hvata nesvjestica. Lijevom rukom zagrabi morske vode, polije glavu i protrlja potiljak. Kad osjeti po napetosti povraza da je riba skrenula prema čamcu, diže se na noge i stade vući, izbacujući ruku pred ruku i njišući tijelom, dok nije uvukao sav povraz koji je ona prije izvukla. Zapuhao je vjetar što će pomoći starcu da da je odveze kući.

„Odmorit ću se, a nakon dva, tri kruga bit će moja“ – reče. „Samo vuci, ribo“, pomisli, „a ja ću tebe kad okreneš.“ More se uz povjetarac uznemiri donoseći lijepo vrijeme za povratak kući. „Jedrit ću prema jugozapadu“ – reče. Ne može se izgubiti na moru, a otok je dugačak. Prvi put je ugledao ribu, kad se treći put okrenula. Bila je zaista velika, i na kraju ovog kruga. Leđna joj je peraja bila spuštena, a goleme prsne peraje raširene. Kad je riba mirno zaokrenula prema njemu, starac je pritezao sve više povraza, vjerujući da će nakon dva kruga imati priliku da zabije harpunu u nju. „Samo je moram privući blizu,“ pomisli. „Moram je pogoditi u srce, a ne u glavu. Budi miran i jak, starče“ – reče.

U idućem krugu leđa proviriše iz vode, ali je bio predaleko od čamca, ali više nad vodom, pa je starac bio sigurna da će je, kad pritegne još malo povraza, privući do čamca. Riba se kružeći približavala mičući velikim repom. Starac upre svu snagu da je privuče bliže. „Pokrenuo sam je“ – reče starac. Kad se riba iduću put okrenula, gotovo ju je privukao, ali mu se opet ispravila i lagano otplivala. Sakupi sav svoj bol, i posljednje ostatke snage, i davno preživjeli ponos i usmjeri ih protiv riblje muke, a riba se izvrnu zapliva na bolu, gotovo dodirujući čamac kljunom, i poče prolaziti mimo njega, onako dugačka, široka, srebrnasta, išarana ljubičastim prugama i beskrajna u vodi.

Starac ispusti povraz i stane na njega nogom te podiže harpunu i zarinu je svom snagom koju je u tom času prikupio, u bok ribe, upravo iza velike prsne peraje koja se dizala sve do starčevih prsiju. Osjetio je kako se željezo zarilo u meso, pa se navali na harpunu svom težinom i zarinu je još dublje. U smrtnoj mucu riba oživje i skoči visoko iz vode u čitavoj svojoj dužini, širini, snazi i ljepoti. Činilo se da lebdi u zraku iznad starca u čamcu. A onda pade s takvom težinom da je voda zapljusnula preko starca i čitava čamca. Otpusti uže s harpune koji je držao u košarici i propusti ga polako kroz ranjave ruke te ugleda kako riba leži na leđima, okrenuvši srebrnasti trbuh uvis. Držak harpuna stršio je koso iz leđa ribe, a morska je voda crvenjela od krvi što je tekla iz njezina srca. A riba se, srebrnasta i nepomična, ljuljala na valovima. Starac je pažljivo pogleda, a onda dvaput omota uže harpune oko bitve na pramcu i spusti glavu na ruke.

„Sad moram pripremiti zamke i uže da je privežem uz čamac“, pomisli. Čamac je nikako ne bi mogao nositi. Moram sve pripremiti pa je privući i dobro privezati, a onda podići jarbol i jedro

i zaploviti kući. Privlačeći ribu uz bok čamca mogao joj je provući uže kroz škrge i čeljusti, i privezati glavu uz pramac. „Hoću da je vidim,“ pomisli, „da je dirnem i opipam. To je moja sreća. „Mislim da sam joj osjetio srce,“ pomisli, „Kad sam joj drugi put zarinuo harpunu. „Privuci je sada, priveži je i navuci joj zamku oko repa, a drugu po sredini, da je vežeš uz čamac.“ „Podne je prema suncu tek prošlo,“ pomisli. Pasat se diže, svi povrazi ne znače više ništa. „Sastavit ćemo ih dječak i ja, kad stignem kući.“

„Dođi, ribo“ – reče. Ali riba nije dolazila. Tek je ležala na vodi i ljuljala se na valovima, pa starac privuče čamac k njoj. Kad joj je glava ležala uz pramac, nije mogao vjerovati da je tako velika. Odveza uže harpuna s bitve, privuče ga kroz škrge, izvuče kroz čeljust, omota g jedrom oko koplja, provuče ga kroz drugu škrgu, omota još jednom oko koplja, sveže krajeve zajedno i priveže ih o bitvu na pramcu. Prereže uže te zamkom priveže rep. Riba je promijenila boju u srebrnastu, a pruge su postale blijedo ružičaste kao i rep.

„Ima više od tisuću i petsto funti,“ pomisli, „po trideset centi za funtu.“ Privezao je ribu uz pramac, krmu i prednje sjedalo. Uže tom je privezao donju čeljust ribe uz koplje, dok joj se usta otvore, kako bi mogli jedriti što bolje. Zatim digne jarbol, a zakrpano jedro privezano uz motku se napne pa zajedri prema jugozapadu s pasatnim vjetrom. Zahvativši malom udicom žute golfske trave, zakači kukom tucet račića z jelo. Povuču gutljaj vode iz boce, a imao ju je još za dva puta. Jedrili su dobro, a starac je močio ruke u slanoj vodi, puhao je povjetarac koji će potrajati cijelu noć. Nakon jednog sata vožnje napao ga je prvi morski pas. Došao je iz dubine, kad se tamni oblak krvi slegnuo i raširio morem dubokim jednu milju. Bio je vrlo velik pas modrulj koji može plivati brzo kao i najbrže ribe u moru. Leđa mu se plavila kao i marlinova, trbuh mu se srebrio, a koža mu je bila glatka i lijepa. Ogromne čeljusti držao je čvrsto zatvorene, a visoka leđna peraja rezala je vodu bez krivudanja. U čvrstoj čeljusti imao je osam redova zuba nagnutih unutra, dugačkih gotovo kao starčevi prsti, bridova oštih poput britve s obje strane. Bio je stvoren da se hrani svim onim ribama u moru.

Promatrajući psinu kako se približava, baci pogled na svoju veliku ribu. „Ne mogu spriječiti da ne navali na mene, ali ću ga možda ubiti. Morski pas brzo stigne do krme, otvori čeljusti, zubi škljocnuše, zarivši se u meso iznad repa. Glava psine bila je nad vodom, leđa mu počеше izlaziti i starac začu ako para kožu i meso na velikoj ribi pa je udari svom snagom harpunom u crtu što spaja oči prema nosu gdje se nalazi mozak. Udario je okrvavljenim rukama zabivši harpunu som snagom. Psina se izvrgnu pa starac opazi da joj je oko mrtvo, a onda je još jednom okrenu omotavši dvaput uže oko sebe. Starac je znao da je uginuo, ali on pojuri na leđima, udarajući repom i škljocajući čeljustima, poput brzog motornog čamca. Mlatila je repom da se voda pjenila, tri četvrtine tijela bilo joj je nad površinom, kad se uže napnu, zadrhta i prekinu. Nekoliko je časaka psina ležala na površini, a onda stade vrlo polako tonuti.

„Odnio je oko četrdeset funti“ – reče starac. „Odnio je harpunu i cijelo uže, pomisli, a riba opet krvari, pače doći i drugi. „Čovjek nije rođen zato da bude pobijeden“ – reče. „Čovjek se može uništiti, ali se ne može poraziti. Sada dolaze teški časovi, a nemam ni harpune. Jedri ovim pravcem i izdrži kad to dođe.“ Priveže nož za držak vesla zbog ulaska u unutarnju struju, držeći ručicu kormila pod pazuhom, a uteg jedra nogom. Vjetar je ojačao, i starac je brzo jedrio. Gledao je samo prednji dio ribe, i to mu vrati nešto nade jer je pas odnio oko četrdeset funti. Nije ulovio ribu samo da živi i da je proda za hranu, ubio ju je iz ponosa i zato što je ribar. Volio ju je dok je bila živa i poslije. Ako je voli, nije grijeh što ju je ubio. Ili je još veći?

„Previše razmišljaš, starče“ – reče. Ali morskog psa si ubio s užitkom“, pomisli. „On se hrani živim ribama kao i ti, ne pozna nikakva straha.“ „Ubio sam ga u samoobrani“ – reče starac.

Zapuhao je sjeveroistočni vjetar koji neće prestati. „Morski pas, galanos“ – reče glasno. Iza prvog psa opazi kako se približava peraja drugoga i po smeđim trokutastim perajama te snažnim zamasima repa prepoznata da su to veliki ljudožderi. Približavali su se smušeni od velike gladi uzbuđeno ploveći po tragu. Starac priveže zategnuti dio jedra i učvrsti držak kormila. Uze veslo na koje je privezao nož. Vidio ih je široko spljoštene glave s lopatastim nosom i bijele vrške na širokim prsnim perajama. Bile su psine, odvratna mirisa, hranile se strvinom kao i živom ribom, zbog gladi zagrizale bi u veslo ili kormilo čamca, a znaju napasti i čovjeka u vodi. I dođoše. Jedan os njih se izvru i nestade pod čamcem koji se počeo tresti, dok je on trgao i kidao ribu. Drugi promatraše starca žutim uskim očima.. a onda zahvati ribu ondje gdje je već bila načeta. Starac zabi nož na spoju smeđe glave s kičmenom moždinom, a zatim u mačje oči morskoga psa usmrivši ga. Ispusti zatog da se čamac okrene i otkrije drugog psa te se nagnu preko ruba čamca i udari ga pogodivši ga samo u meso, zatim usred plosnate glave i u lijevo oko. Psina ni tada ne pusti ribu. Onda joj zabi nož između kralješaka i mozga, presječe mu hrskavicu, pa u čeljust i tada se pas otkinuo od ribe i potonuo.

„Mora da su proždrlji četvrtinu ribe sabljarku, i to najboljeg mesa“ – reče. Uhvatio je držak kormila pod pazuhu i umočio obje ruke u vodu, i tako su plovili. Nije htio misliti o izmrcvarenoj donjoj strani ribe. „Bila je to riba da bi od nje čovjek mogao živjeti čitavu zimu“, pomisli. Idući morski pas, koji je došao, bio je usamljeni galano. Starac ga pusti da naleti na ribu, a onda mu u mozak zarije nož privezan na veslo. Ali, psina se, prevrćući se, naglo trgnu natrag i nož se slomi. Starac se vrati kormilu. Psina je polako tonula u vodu postajući sve manja. „Sad imam kuku, dva vesla, držak kormila i kratku toljagu“ – reče. Morski psi nisu ga više napadali sve do pred zalazak sunca. Starac primijeti kako se širokim tragom ribe u vodi približuju smeđe peraje, jureći jedan za drugim k čamcu. Starac učvrsti držak kormila, priveže zatog i dohvati toljagu ispod krme. Bio je to držak slomljenog vesla, otpiljen u dužini oko dvije i po stope. Uhvati ga desnom rukom dok se približavaše dva morskog psa galanosa. Kad vidje bližega kako je otvorio čeljust i zabio zube u srebrnast bok ribe, starac podiže visoko toljagu i snažno udari psinu povrhu široke glave pa po vrhu nosa te se svali s ribe. Drugi je pas nasrnuo široko otvorenih čeljusti zagrizavši u bijelo riblje meso, a starac zamahnu pogodivši ga samo u glavu, a zatim dvaput u kost iznad mozga. Onda opazi jednoga kako kruži površinom. Znao je da je polovice ribe nestalo. „Uskoro će mrak“ – reče. „A onda bih morao vidjeti svjetlo nad Havanom, ne mogu biti predaleko od obale.“

Znao je da je poražen, vrativši se na krmu vidje da se slomljen kraj drška može dobro nataknuti u kormilo za upravljanje čamcem. Jedrio je lako omotavši vreću oko ramena prema ući. Noću su morski psi navaljivali na riblji kostur. Otišao je predaleko na more, z dobar vjetar, kao prijatelj, uplovio je u malu luku. Na Terasi više nije bilo svjetlo pa je znao da spavaju. Vjetar je snažno puhao. Navezao je čamac na žal što je dalje mogao i privezao ga o jednu stijenu. Skinuo je jarbol, smotao oko njega jedro i zavezao ga. Uprti jarbol na leđa i počeo se penjati. Na vrhu se sruši. Napokon spusti jarbol i ustade. Podiže jarbol i naprti ga na rame te počeo uzbrdo zastajkujući od umora. U kolibi nasloni jarbol na zid. Napije se vode iz boce, a onda zaspi na krevetu pokrivši se pokrivačem. Dječak ujutro pogleda kroz vrata, a starac je još spavao. Puhao je jak vjetar. Dječak zaplače i donese kavu za starca. Skupljeni ribari oko čamca promatraše riblji kostur vidjevši da je od koplja do repa imala osamnaest stopa. Vlasnik restorana na obali čudio se kakva je to bila ribetina.

Probudivši se, starac reče dječaku da su ga morski psi pobijedili.

„Sad ćemo opet zajedno ribariti. Nemam više sreće.“

„Ja ću donijeti sreću sa sobom“ – reče dječak.

„A što će ti reći roditelji?“ „Neka kažu što hoće. Jučer sam ulovio dvije.“

„Nabavit ću i drugi nož i dat ću izbrusiti oprugu. Sve ću spremiti“ – reče dječak. „Samo ti izliječi ruke, starče.“

„Donesi mi i novo izdanje novina“ – reče starac.

„Donijet ću ti jelo i novine“ – reče dječak „ i nešto za ruke iz ljekarne.“

„Ne zaboravi reći Pedricu da si uzme glavu ribe.“ „Neću zaboraviti.“

Izašavši iz kolibe i hodajući niz ulicu od istrošena koraljna kamena, dječak je ponovo zaplakao. Tog popodneva na Terasi se zatekla grupa turista, a jedna je žena, u moru između praznih limenki piva i mrtvih barakuda, ugledala veliku i dugačku bijelu hrptenjaču s golemim repom na kraju koji se njihao na valovima dok je istočnjak izvan luke snažno podizao more.

„Što je ono?“ – upitala je konobara i pokazala na dugačku hrptenjaču velike ribe – sada samo smeće koje čeka da ga valovi odnesu.

„Tiburon“, odgovori konobar, „morski pas.“ Pokušao joj je objasniti što se dogodilo.

„Nisam znala da morski psi imaju tako prekrasne repove.“ „Ni ja, također“ doda njezin pratilac.

Gore uz cestu, u svojoj kolibi, starac je ponovo usnuo. Još uvijek j spavao potrbuške, a dječak je sjedio pokraj njega promatrao ga. Starac je sanjao svoje lavove.



e-lektiru prema originalnom djelu napisala Nada Slišković